

УДК 330.1

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ**Польова Н.М.**

Черкаська філія Європейського університету

В данной статье рассмотрены проблемы развития региона, подана информация инновационной деятельности, проведён анализ инновационной составляющей социально-экономического развития на примере Черкасской области.

Theoretical ground of the problems of region's development are examined, the information of innovative activity is given, the analysis of innovative part of social economic development of Cherkassy region is done.

Найважливішим напрямом інноваційно-інвестиційного розвитку економіки країни є забезпечення росту економічної ефективності її регіонів, що зазвичай оцінюється за часткою інноваційно активних підприємств у їх загальній сукупності та внеском результатів інноваційної діяльності таких підприємств у промисловість регіону і країни.

Головну роль у підвищенні інноваційної активності відіграють вибір та реалізація певної стратегії інноваційного розвитку, ступінь забезпеченості різними ресурсами в інноваційній сфері, якість інноваційного менеджменту. Рівень інноваційної активності економіки в регіоні безпосередньо пов'язаний з ефективністю інноваційної політики в країні та її регіонах, практичною реалізацією єдиної загальнодержавної стратегії формування національної інноваційної системи, що містить необхідні законодавчі, інституціональні, фінансово-бюджетні та інші складові, із створенням і підтримкою національної та регіональної інноваційної інфраструктури.

Питання формування і розвитку регіональної політики, подолання її проблемності, а також визнання пріоритетного розвитку сфери інноваційної діяльності розглядаються у працях Л. Гришиної, М. Волосюк, В. Денисюк, Л.І. Федулової, М. Корозіна [2-6]. Ключовим аспектом цих робіт є організаційно-економічні та методологічні пропозиції з підвищення ефективності інноваційної діяльності регіонів. Але ця проблема потребує поглибленого дослідження в розрізі конкретних регіонів.

Метою написання статті є дослідження питань проблемності і перспектив інноваційної діяльності в регіоні.

Реалізація визначеної Президентом України стратегії інноваційного розвитку вимагає інтеграції науки і виробництва та підвищення ефективності використання результатів наукової та науково-технічної діяльності. Економічне зростання в Україні сприяло активізації інноваційної діяльності, але не призвело до формування сталої інноваційної моделі розвитку, яка має базуватися на якісному оновленні виробничої, соціальної і культурної сфер та продуктів їхнього функціонування [3]. Разом з тим, процес інноваційної діяльності відкриває нові особливості виробничих та суспільних відносин, які здійснюють позитивний вплив на ефективність господарського механізму, розвитку країни, регіону. Рівень інноваційно активних підприємств в Україні коливається в межах 15 – 20 % порівняно з 51 % у країнах ЄС. Однією з головних причин зростаючого відставання деяких регіонів є те, що ідеї інноваційного розвитку, які взяті на озброєння світовим співтовариством, в Україні все ще залишаються на периферії реальних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. В цих умовах особливої гостроти і значимості набуває правильний вибір стратегії розвитку конкретного регіону, що спрямований на подолання технічного відставання та перехід на інноваційний шлях розвитку. Без цього економіка регіону втрачає конкурентоспроможність і приречена на перманентні кризи.

Спроможність підприємств до технологічного розвитку, означає їх приховану здатність розвиватися – розв'язувати проблеми, що стоять перед ними, використовуючи рівень накопичених знань своїх фахівців, їх здатність розробляти технологічні рішення. У машинобудівних галузях інноваційний розвиток перетворився на необхідний елемент і засіб економічного розвитку, тому стратегія, довгострокове планування і програма дій на всю тривалість інноваційного розвитку в часі, послідовність і взаємопов'язаність інноваційних процесів набуває особливої значущості. Розуміючи під стратегією довгострокове планування дій, що поширюється на всю тривалість інноваційного процесу в часі, інноваційна стратегія належить до всієї послідовності процесу – від досліджень, виробництва і збуту – до використання. Вона визначає темп підвищення технологічного рівня і способи знаходження для цього результатів (продуктів) розумової праці. Являючи собою надзвичайно складний, не визначений за підсумком виниклих ситуацій важко прогнозований процес, розроблення інноваційної стратегії потребує аналітичного опрацювання зовнішніх спільних, культурних і політичних умов і можливостей, а також внутрішніх змін, організаційних моментів, що впливають на готовність і здатність до розвитку. За характером інноваційні стратегії поділяються на інституційні (на рівні підприємства) і центральні (на рівні держави та регіонів).

Здебільшого, короткострокова економічна зацікавленість держави, регіонів та підприємств витискає актуальні завдання науково-технічного розвитку промислової сфери, незважаючи на те, що в сучасних умовах економічне зростання перебуває в тісній залежності від спроможності економічної системи створювати та використовувати інновації, основою яких є науково дослідні і дослідно-конструкторські роботи. За відсутності в державі, регіонах та на підприємствах інноваційної стратегії, яка є основною силою, що створює вирішальні фактори підвищення конкурентоспроможності виробництва, неможливо зупинити регрес економіки України. Без створення умов для підвищення конкурентоздатності промислових підприємств до подальшого технічного саморозвитку й далі гальмуватиметься технічний прогрес у сфері виробництва, збільшуватиметься відставання України в технологічній, а і в економічній площині.

Економічне реформування потребує здійснення ефективної і гнучкої регіональної політики. Важливою складовою цієї політики є програмування розвитку регіону. Надзвичайно важливими для створення програм є статистичні дані, які допомагають правильно розставити акценти в програмах, з'ясувати, який напрямок розвитку регіону найбільше потребує перетворень. Винятково складне питання для здійснення програм регіонального розвитку є пошук оптимальних організаційно – управлінських структур. Тому важливе місце в багатьох програмах розвитку займає створення або реорганізація органів виконавчої влади, як регіональних, так і органів місцевого самоврядування, які будуть відповідальні за здійснення даної програми. Більше половини основних фондів у промисловості України виробили свій ресурс або морально застаріли. Тому при розробці регіональної політики дуже важливе значення має розвиток інноваційної регіональної діяльності, тобто втілення останніх передових наукових розробок у виробництво. З цього випливає необхідність комплексу заходів з організації діяльності науковців і практиків у єдиному цільовому технологічному інноваційному руслі. Провідне місце у цьому належить реформуванню та розвитку освіти. Має бути сформована така система освіти (особливо вищої), яка вирішувала б проблеми продуктивності праці. Основою для цього буде створення у системі освіти і поза її межами бізнес-інноваційних структур типу технологічних та наукових парків, які б безпосередньо займалися як технічною стороною технічних нововведень, так і розробкою бізнес-планів щодо цих підприємств.

Якщо виходити з темпів розвитку бізнес-інноваційних структур, наприклад Східної Німеччини, то на сьогоднішній день Україна повинна мати близько 150 центрів, але на практиці не має жодного реально діючого.

Звичайно, інноваційна діяльність потребує неабиякої підтримки, що треба враховувати при програмуванні розвитку регіону, особливо розподілу інвестиційних коштів.

У нинішній ситуації регіонам необхідно розраховувати на власні сили та знаходити додаткові внутрішні можливості, здійснювати самостійний пошук виходу із кризової ситуації.

В умовах перехідної економіки України найважливішим аспектом регіональної політики є інноваційна складова. Україна все ще має великий науково-технічний потенціал, накопичений запас нереалізованих розробок, про це свідчать світові та вітчизняні експерти. Тому на сучасному етапі головною проблемою вважається збереження цього потенціалу та адаптація його до ринкових умов. Відомо, що економічне зростання на дві третини залежить від використання науково-технічного потенціалу і, внаслідок цього, одним із реальних шляхів виходу із кризи українських регіонів, міст та підприємств є його ефективно застосування.

Стосовно характеристики Черкаського регіону, необхідно констатувати, що аналіз статистичних даних за останні роки дозволяє зробити висновок про наявність достатнього науково-технічного потенціалу для подальшого розвитку в інноваційному напрямку.

В Черкаській області та її обласному центрі – місті Черкаси, провідна роль належить промисловості, а саме – машинобудівній, хімічній та переробній (рис. 1.).

Протягом 2006 року спостерігався спад інноваційної активності промислових підприємств порівняно з 2005 та 2004 роками майже на 2 % від загальної кількості таких підприємств.

Якщо розглядати динаміку за роками, то спостерігається зниження інноваційної активності майже на 5 % в 2006 році порівняно з 2004 – 2005 рр. – в хімічній і на 4 % – в машинобудівній промисловості.

Нині особливу занепокоєність викликає тенденція скорочення в Черкаській області у порівнянні з 2002 роком кількості організацій (підприємств), що виконували наукові та науково-технічні роботи та кадрового потенціалу цих наукових організацій, який безпосередньо забезпечує здійснення наукових досліджень і розробок та реалізацію інноваційних продуктів (рис. 2 – 3). Зрозуміло, що головні втрати відбуваються у місті Черкаси, де зосереджено головний промисловий та науковий потенціал області, і саме на нього має бути зосереджена увага управлінців центру, області й міста.

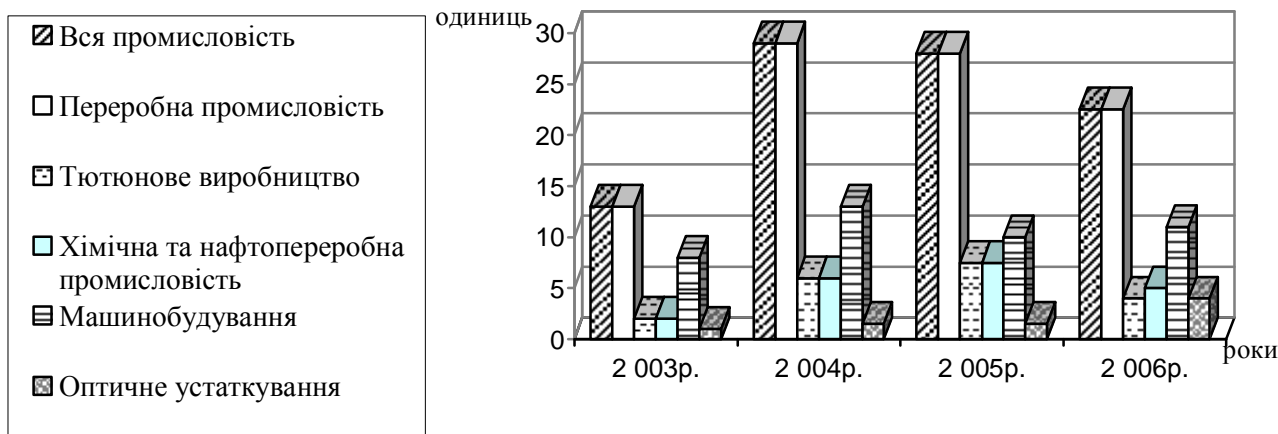

Рис. 1. Динаміка кількості інноваційно активних промислових підприємств за видами економічної діяльності

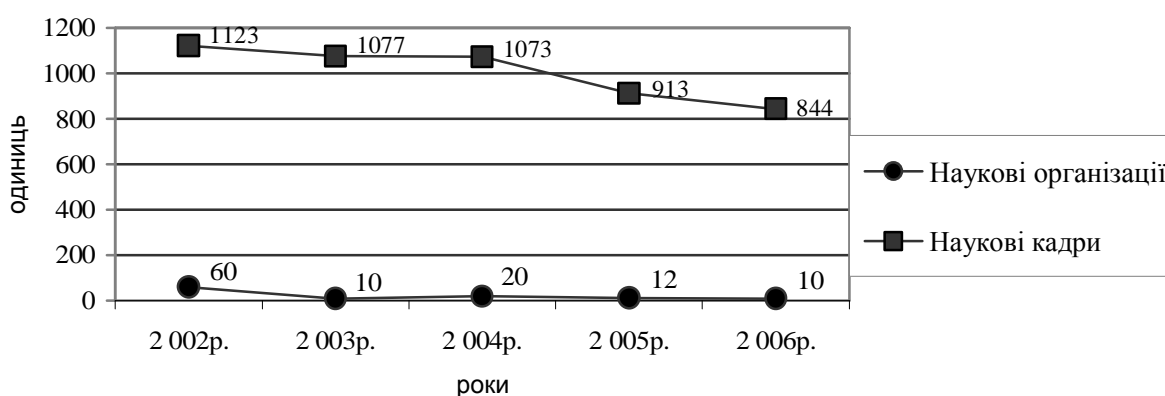

Рис. 2. Динаміка кількості наукових організацій та наукових кадрів у Черкаській області

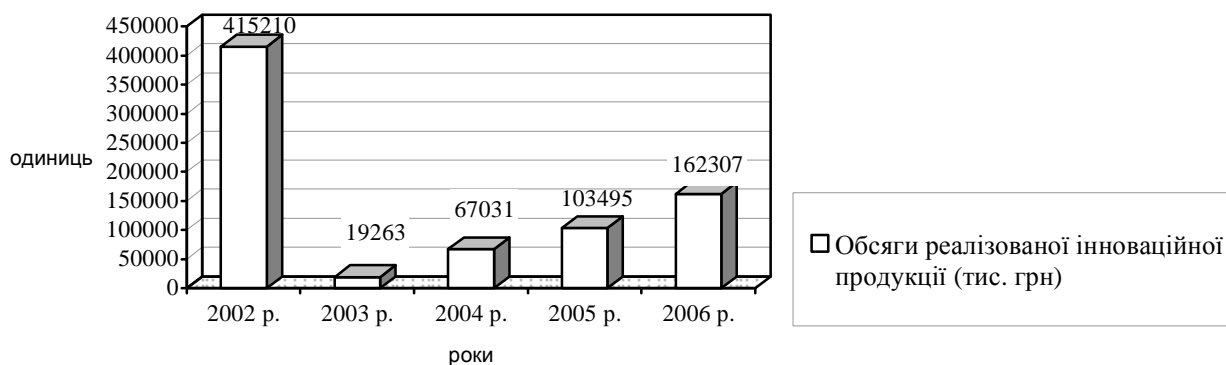

Рис. 3. Динаміка обсягів реалізованої інноваційної продукції (тис. грн)

На кінець 2006 року в організаціях регіону, які виконували наукові та науково-технічні роботи, працювало майже 850 осіб, а в порівнянні з 2002 роком кількість працівників зменшилась на 279 осіб. Все це позначилось на результативності наукових досліджень.

Протягом останніх чотирьох років кількість підприємств, що виконували наукові та науково-технічні роботи поступово скорочувалась. Проти 2002 року їх стало на 17 % менше, проти 2004 – на 50 %.

У 2006 році лише 10 підприємств витрачали кошти на технологічні інновації. Обсяги цих витрат у 2006 році сягнули 16 092 тис. грн.

Важливим показником, який характеризує інноваційну діяльність промислових підприємств, є реалізація інноваційної продукції. У 2006 році підприємствами Черкаської області було реалізовано 20 % інноваційної продукції із загальної кількості реалізованої промислової продукції, що на 50 % більше ніж у 2004 році.

Спостерігається позитивне збільшення обсягів реалізованої продукції з 2003 року – 19 263 тис. грн, 2004 р. – 67 031 тис. грн; 2006 р. – 162 307 тис. грн.

Як показав проведений аналіз, можемо констатувати, що протягом трьох останніх років спостерігається спад інноваційної активності підприємств регіону. Для того, щоб активізувати інноваційну діяльність та на її основі підвищити соціально-економічний розвиток, необхідно розробити місцеву економічну політику, ключовим завданням якої є активізація господарської діяльності в реальному секторі економіки міста.

У ринкових умовах роль інновацій для машинобудівних підприємств зростає і стає ведучою. Об'єктивна значущість інноваційної діяльності – це визнання її головним чинником в системі чинників, які забезпечують розвиток і підвищення ефективності виробництва. Під впливом закону вартості вона є визначальним інструментом конкуренції, забезпечує умови для завоювання споживача через високу якість товару і нижчу ціну, оскільки в результаті інновацій в промисловому виробництві досягається і те, і інше.

В цілому в машинобудуванні найбільш поширеними видами інновацій залишаються придбання устаткування (19 %) і проведення проектно-конструкторських і технологічних робіт (19,1 %). Відзначимо, що маркетинговим дослідженням також відводиться серйозна роль (9,3 %). Як основні чинники, що стримують інноваційну діяльність, виділяються: недолік власних фінансових коштів (15,7 %) і висока вартість нововведень (10,3 %).

Серед інших причин, що перешкоджають проведенню інновацій, слід зазначити низький інноваційний потенціал організацій (6,4 %), нерозвиненість ринку технологій (4,6 %), тривалі терміни окупності інноваційних проектів (6,6 %) і невизначеність термінів інноваційного процесу (3,4 %).

Одним з перспективних ринків є автомобільний. Він стабільно ріс останніми роками по всіх своїх складових: легкові, вантажні автомобілі і автобуси. Перспективність цього ринку разом із заходами, прийнятими Урядом, дозволили повернути в галузь найбільші світові компанії-виробники.

Найважливішою умовою суттєвого прискорення інноваційних процесів у регіоні є вдосконалення системи місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування є складовою влади і покликане забезпечити розвиток економіки. Органи місцевого самоврядування в змозі відігравати суттєву роль у подоланні бар'єрів у взаємодії між підприємствами – перш за все тому, що маючи можливість отримувати об'єктивну інформацію про промисловий, науково-технічний, інноваційний та ін. потенціал підприємств, вони здатні налагоджувати регулярне спілкування їхнього менеджменту щодо обміркування проектних варіантів співпраці. Крім цього, місцева влада постійно контактує з держаними структурами вищого рівня, отримуючи інформацію, необхідну для міжрегіональних виробничих зв'язків (рис. 3).

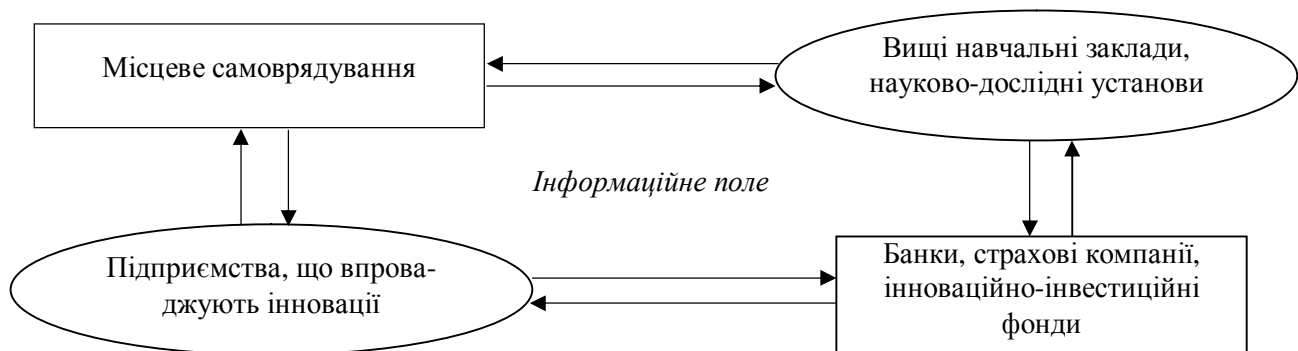

Рис. 3. Роль органів місцевого самоврядування в отриманні та передачі релевантної інформації в інноваційному розвитку регіону

Вищі навчальні заклади та науково-дослідні інститути відіграють важливу роль у формуванні інноваційного кадрового потенціалу: підготовка спеціалістів для сфери інноваційної діяльності, безпосередня практика у цій сфері. В свою чергу, органи місцевого самоврядування володіють інформацією про залучення необхідних спеціалістів до вирішення певної проблеми або відтворення креативної ідеї. Органи місцевої влади також повинні стимулювати науковців та підприємців, що займаються інноваційними проблемами.

Бажано, щоб їх розробки та проекти отримували різнобічну підтримку влади, мали пріоритетне право на включення в програми, що фінансуються з бюджету, мали б пільги на оренду комунальної власності та допомогу у залученні зовнішніх інвесторів.

Висновки. Подолання проблемних питань регіонального розвитку потребує державного втручання стосовно територій, які опинилися у скрутному становищі і мають низький рівень ресурсного потенціалу для відродження конкурентоспроможності виробничої діяльності.

Виявлення та використання інноваційного потенціалу міста і області, інноваційний чинник розвитку економіки регіону можуть бути підсилені такими заходами: зосередженням на пріоритетних напрямках інноваційної діяльності, поширенням базових знань про інноваційні процеси, залучення науковців і винаходів до конкретних проблем, різноплановою підтримкою науковців і винахідників, мультиплікативним ефектом кластерів, координаційним втручанням місцевої влади в реалізацію проектів.

Саме такий комплекс організаційних ресурсів влади може суттєво позначитися на конкурентоспроможності міста, району, області, а отже, і на умовах життєдіяльності населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 16 січня 2003 року № 433-IV.
2. Волосюк М. Підвищення ефективності регіонального управління інноваційним розвитком // Економіст. – 2006. – № 8. – С. 58 – 61.
3. Гришина Л., Буга Н. Інноваційний напрямок розвитку як шлях подолання проблемності регіону // Економіст. – 2006. – № 8. – С. 54 – 57.
4. Денисюк В. Оцінка інноваційної активності економіки країн та регіонів // Економічний часопис – XXI. – 2006. – № 1-2. – С. 47 – 50.
5. Корозін М. Аналіз та оцінка інноваційності розвитку економіки регіонів // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 29 – 40.
6. Статистичний щорічник Черкаської області за 2006 рік / За ред. В.П. Приймак. – Черкаси, 2007. – 524 с.
7. Федулова Л. Управління інноваційним розвитком регіону // Регіональна економіка. – 2005. – № 2. – С. 37 – 47.